

บทที่ 1

บทนำ

เหตุผลและความจำเป็น

ท่ามกลางการพัฒนากระแสหลัก หน่วยงาน องค์กรและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม ได้พยายาม แสวงหาแนวทางการพัฒนาภายในให้เป็นทบทวน ภารกิจของตนเองเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในแนวทางปฏิบัติ เส้นทางการพัฒนาดังกล่าวมีรายละเอียดมากมายที่นักพัฒนาและผู้เกี่ยวข้องอาจต้องปรับวิธีคิดและกระบวนการทำงาน ด้วยเหตุผลของความจำเป็นที่ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้จักและเข้าใจในธรรมชาติของวิธีวิวัฒนาção และ ทำความเข้าใจกับที่มาของปัญหาอย่างลึกซึ้งก่อนจะดำเนินการแก้ไข อย่างรอบคอบ ค้นหาความเขื่อมโยงระหว่างปัญหา สาเหตุ โอกาส จัดความสามารถตลอดจนปัจจัยแวดล้อม อื่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัยเป็นหน่วยงานที่ให้น้ำหนักความสำคัญกับเรื่อง ดังกล่าวและแก้ปัญหาโดยให้ผู้ที่อยู่กับปัญหา หรือเจ้าของปัญหามีความพยายามยานในแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือ พัฒนาองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนซึ่งเป็นผู้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาสามารถกำหนดตัดสินใจและเลือกวิธีการที่เหมาะสมที่สุดกับวิธีชีวิตและสภาพแวดล้อมของตนเอง ได้ กระบวนการทำงานแบบวิจัยเพื่อท่องถิ่น สนับสนุนให้เกิดกระบวนการคิด ทบทวนและหาจุดร่วมที่เหมาะสมที่สุด ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มี ความสามารถที่ตนเองมีอยู่ ทุกปัญหา หลักเลี้ยงไม่ได้ที่จะต้องเกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับประเด็นอื่น ๆ นักพัฒนา หรือคนภายนอกต้องศึกษาและทำความเข้าใจเพื่อไปสู่การแก้ปัญหาทั้งระบบ ไม่มองเพียงแค่ผลกระทบจุดใด จุดหนึ่งหรือปลายทางของปัญหาที่เกิดขึ้น ที่มาของปัญหาคือเงื่อนไขสำคัญที่นักพัฒนาต้องศึกษาและ ตั้งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองในการแก้ปัญหาได้ถูกต้องสอดคล้องกับสภาพสังคม ถึงแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรมท้องถิ่นบนวิถีชีวิตที่แท้จริงอันจะเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

สถาบันพัฒนาการศึกษาระบบและการศึกษาตามอัชญาศัยมีโอกาสได้ศึกษางานวิจัยเพื่อท่องถิ่น บางเรื่องผ่านเอกสาร CD และ Website ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ได้เห็นบางแห่งมุ่นที่นำเสนอใน เนื้องจาก “คิดเป็น” คือปรัชญาพื้นฐานของการศึกษาระบบและการศึกษาของโรงเรียนที่มีจุดร่วมหลายประการที่ใกล้เคียงกับ งานวิจัยเพื่อท่องถิ่น แม้ว่ารายละเอียดในเรื่องของกระบวนการทำงาน เครื่องมือ เทคนิค วิธีการบางอย่างจะมี ความต่าง ซึ่งในความต่างที่ศูนย์ภาคเหนือได้เห็นจากการวิจัยเพื่อท่องถิ่นเป็นสิ่งที่น่าจะสามารถนำมาปรับ ประยุกต์ใช้กับการพัฒนางานการศึกษาระบบและการศึกษาตามอัชญาศัยจึงได้ประสานงานขอความ ร่วมมือจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยสำนักงานภาคเหนือ เป็นพี่เลี้ยง ร่วมออกแบบและวางแผนการดำเนินงานร่วมกันในพื้นที่น้ำร่อง 3 จังหวัดเพื่อศึกษาหารูปแบบและแนวทางในการทำงานวิจัย ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนและพัฒนางานการศึกษาระบบและการศึกษาของโรงเรียนว่า การนำงานวิจัยเพื่อ

ห้องถินมาปรับใช้กับงานการศึกษานอกโรงเรียนจะมีกระบวนการ ขั้นตอน และการจัดการอย่างไร จึงจะนำไปสู่การพัฒนาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพอันจะนำไปสู่การเสริมสร้างพื้นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

- เพื่อการศึกษาแนวทางการนำ้งานวิจัยเพื่อท้องถินเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนงานการศึกษานอกโรงเรียน
- เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนางานการศึกษานอกโรงเรียนร่วมกับเครือข่าย

ขอบเขตของการวิจัย

พื้นที่เป้าหมายที่ใช้เป็นพื้นที่ศึกษานำร่องเป็นพื้นที่ตัวแทนกลุ่มศูนย์ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถินเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนงานในปีงบประมาณ 2549 จำนวน 4 แห่ง คือ

- กลุ่มผู้เลี้ยงกัน หมู่บ้านต้นกอก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
- กลุ่มส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมู่บ้านหลุกข้าวหลาม อำเภอปางมะฝ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- กลุ่มฟื้นฟูศิลปะพื้นบ้าน หมู่บ้านชอนไพร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
- แหล่งท่องเที่ยวนุชย์โบราณ หมู่บ้านหาดปู่ด้วย อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ห้องสมุดประชาชน : เป็นแหล่งความรู้และเสริมข่าวสารข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวของสังคมที่ทุกคนมีสิทธิเข้าศึกษาค้นคว้าได้ตลอดเวลา ตลอดจนส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนและประเทศมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการศึกษาค้นคว้า รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์สร้างนิสัยให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม

แหล่งการเรียนรู้ : เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ที่บุคคลสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ทั้งที่เป็นบุคคล สถานที่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ภูมิปัญญา ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ วิทยุ โทรทัศน์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ อินเตอร์เน็ต ฯลฯ

ศูนย์การเรียนชุมชน : ศูนย์การเรียนชุมชนเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชนและเป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้การถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิชาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ และก่อให้เกิดสังคมการเรียนรู้การเสริมสร้างประชาธิปไตยและนุ่งการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง